

Aile müessesesi, tüm dünyada kan kaybediyor. Modern zamanların icadı 'çekirdek aile', bu önemli kurumun ayakta kalmasına ne yazık ki yetmiyor. Batı ülkeleri başta olmak üzere insanlık yeni arayışların peşinde.

‘Ülkemizde artık, insanlar daha geç yaşta ve daha az evleniyor. Çok çabuk da boşanıyorlar. Çocuklarını ise kolayca terk edebiliyorlar. İlişkiler fazlasıyla kırılğan. Evlilik dışı birliktelikler giderek yaygınlaşıp normalleşiyor. Televizyonlar da bu tarz çarpık ilişkilere sıklıkla yer veriyor.”

Bu sözler, Prof. Dr. Urs Arthur Baumann’a ait. Kendisi Tübingen Eberhard-Karl Üniversitesi’ne bağlı Ekümenik Araştırma Enstitüsü’nde akademik başdanışman olarak çalışıyor. Kasım ayında Diyalog Avrasya Platformu’nun Antalya’da düzenlediği “Din, Gelenek ve Modernite Bağlamında Bir Değer Olarak Aile” konulu konferansa katılan 650 akademisyenden biriydi. Baumann’ın tespitleri sadece içinde yaşadığı toplumu değil, hepimizi ilgilendiriyor. Modern çağın aileleri ne hâle getirdiğini çarpıcı biçimde özetleyen Alman bilim adamı, tek maaşın tüketim çılgınlığına kapılmış ailelere yetmediğini söylüyor: “Bu yüzden kadın da erkek de çalışıyor. Bu da eşler arası paylaşım ve iletişimi azaltıyor. Çocuk yapmakta gecikiyorlar. Çocuğu olanlar da ekonomik anlamda sıkıntı çekiyor. Alman toplumuna bu kutsal müessesenin önemi tekrar hatırlatılıp anlatılmalı.”

“Evlilik-Kutsama Töreni” konulu teziyle profesörlük unvanını kazanan Baumann’ın anlattıklarını duyunca Almanya’dan değil de Türkiye’den bahsettiğini sanıyorsunuz ilk etapta. Yaşadıkları öz kültür kaybının ardından ağır bedeller ödediklerini söyleyen akademisyeni dinledikten sonra insan ister istemez düşünmeye başlıyor, “Acaba Türkiye hangi bedelleri ödeyecek?” diye...

Aksiyon, belki ansiklopediler dolusu bilgi verilmesi gereken bir konuya ufak bir parantez açmak istiyor. Modernlikle geleneksellik arasına sıkışmış Türkiye’de, aileler hangi sıkıntıları yaşıyor? Toplumsal sorunlarımızdan çıkış yolu nedir?

Her aile küçük bir devlet, her devlet de büyük bir aile. Bundan dolayı milletler ayakta durmak için bu kurumdan güç almak zorunda. Tabii günümüz şartlarına uygun tadil edilmiş hâlden...

İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Görevlisi Doç. Dr. Ergün Yıldırım, tüm dünyada

yaşanan 'aile' krizinin sebebini; sanayi devriminden sonra aile içi ilişkilerin eşitlik temelinde yeniden düzenlenmesi, mahremiyetin değişimi, sınırsız cinselliğin keşfi, ataerkilliğin çözülmesi, evin alenileşmesi ve kadının kamusal hayata kontrolsüz katılması gibi birçok duruma bağlıyor. Ona göre, bu değişiklikler, ailede özgürleşme, birey kimliğinin ön plana çıkması gibi önemli değişimlere sebep oldu. Geldiğimiz noktada ise ne yazık ki aile kurumu tüm dünyada kan kaybediyor. Modern zamanların icadı 'çekirdek aile' bu önemli yapının ayakta kalmasına ne yazık ki yetmiyor. Dolayısıyla Batı ülkeleri başı çekmekle birlikte insanlık yeni arayışların peşinde. Eşcinsellerin evlenmesi, tek ebeveynli aileler, nikâhsız birliktelikler, kiralık anneler, evlat edinme modası da tüm bunların sonucu...

YAŞAM DÖNGÜMÜZE EN UYGUN YAPI: AİLE

İlk aile, beşeriyetin yeryüzüne adım atmasıyla başlıyor. Adem ile Havva'dan başlayıp günümüze kadar geliyor. Alternatifi bulunmayan bu beşerî teşekkül, insanoğlunun hayatına anlam katmak için yaratılmış âdeta. Çünkü dünyaya gelen büyüyor, evleniyor, anne-babalığa adım atıyor. Ardından tıpkı ebeveynleri gibi kendi evlatları için çalışıp didinmeye başlıyor. Dönüp arkasına baktığında hayat dediği uzun menzil çoktan tükenmiş oluyor. Aile içinde varlık göstermek, birileri için maddi-manevi emek harcamak bireyleri hayata bağlıyor, oksijen vazifesi görüyor. Üstelik insan bu sisteme ayak uyduracak fıtratta yaratılmış. Bundan dolayı çoğu kimse belli bir yaştan sonra kendine hayat arkadaşı, evlat meşakkati arıyor. Tüm bunlar hayat döngümüzü özetliyor aslında.

Ancak hızlı hayat, modernizmin getirdiği anlam kaymaları ve yaşam felsefesindeki değişimler, aile ile ilgili değerleri süratle yıpratıyor. Çok 'umutsuz' bir tablo çizmek istememekle birlikte toplumu yavaş yavaş kanatan yaralara bir an önce parmak basmak gerekiyor. Yoksa varlığıyla övündüğümüz 'çekirdek aile'miz Prof. Urs Arthur'un da değindiği gibi önümüzdeki yıllarda yok olup gidecek.

Doç. Dr. Ergün Yıldırım, değişen aile yapısını konuşurken, Türkiye'nin yaşadığı serencamı da göz önünde bulundurmak gerektiğini düşünüyor. Ona göre, 80'li yılların sonuyla birlikte Batı'yla kurduğumuz kültürel iletişim kültürel etkileşimi de beraberinde getirdi, her alanda değişim kaçınılmaz bir hâl aldı. Modernleşme ülkemizde hep 'Batılılaşma' şeklinde algılandı. Modernitenin getirdiği yaşam felsefesi, egoizmi ve hazcılığı ön plana çıkardı. Bu düşünce tarzı eş olmanın, aynı aşı paylaşmanın, aile kurmanın önemini ortadan kaldırdı. Evlilik, 'birliktelik' şeklinde algılandı. Duygular ikinci plana düştü. Erkek egemen kültürün temsilcileri de daha çok kadınla birliktelik yaşamaya başladı. Evlilikler 'ben haklıyım, sen haksızsın' savaşına dönüştü. Feminist yaklaşım da bu gereksiz mücadeleyi körükledi. Anne ile bebek arasındaki bağ bile değişimden payını düşeni aldı. Anne sütü uzun yıllar gereksiz görüldü. Kadınlara "Senin de

hakların, isteklerin, hayatın var. Önce kendini düşün.” fikri empoze edildi. Sonuçta ülkemizde boşanmalar hiçbir dönemde olmadığı kadar arttı. Mutsuz aileler arasına her geçen gün yenileri eklendi. Parçalanmış hayatların toplum içindeki ağırlığı fazlaştı. Akla şu soru geldi hep: “Yoksa ailenin sonu mu?”

Aile kurumunun sıkıntılarını konuştuğumuz uzmanlar, evliliğin yeniden tanımlanması konusunda hemfikir. Çünkü kadın ve erkeğin beklentileri, sosyal hayat dinamikleri, bilgi düzeyi, genel yaşam algısı, teknolojik gelişmeler, geleneksel normlar gibi pek çok ayrıntı, evlilikleri olumlu-olumsuz etkiliyor. Bu değişimin en görünür farklılığını Psikolog Mustafa Topkara anlatıyor: “Önceleri ‘kendimizi güvende hissetme’yi merkeze alan beraberliklerimiz vardı. Bu sebeple, ne sorun yaşanırsa yaşansın, birliktelik devam ederdi. Bilinç ve refah seviyelerimiz arttıkça, kendimizle ilgili farkındalıklarımız derinleşip güvenlik ihtiyaçlarımız azaldıkça ilişkilerden, evliliklerden taleplerimiz değişiyor. Şimdi, çiftlerdeki temel duygusal arayış, ‘kendini değerli hissetme’ye dayalı.”

Psikiyatrist Dr. Hamdi Kalyoncu da başka ülkelerle kıyasladığımızda hâlâ iyi yönlerimizin varlığından söz ediyor. Fakat “Olması gereken bu mu?” sorusunu, “Evet, demek zor. Kültürümüz, inancımız ve değer yargılarımız çok daha sağlam bir aile yapısı için uygun. İdeal olanın çok gerisindeyiz.” diye cevaplıyor.

EN ÖNEMLİ PROBLEM: İLETİŞİMSİZLİK

Dr. Kalyoncu’ya göre bunun iki temel kaynağı var: Bizi biz yapan değer yargılarımızı giderek ihmal etmek ve eğitim anlayışımızdaki çarpıklık... Zira günümüz gençleri hayatı daha kolay yaşamak için eğitiliyor âdeta. Eğitim kurumları sadece bilgi yüklüyor. Hâlbuki bilgi yetmiyor hayatta. Duyguların eğitilmesi şart. İnsan bildikleri ile değil, duyguları ile insan. Güzel hissiyatlardan uzak yetiştiriyoruz. ‘Bilgi’ toplumu olmaya çalışıyoruz. ‘Bilgi’ beyni dolduruyor ama kalpler boş kalıyor.

Şehirleşme, giderek artan ‘daha iyi yaşam’ sloganları, tüketim çılgınlığı, lükse düşkünlük derken günümüzde evlilik kriterleri hayli değişti. Artık herkes evleneceği kişinin önce zengin olmasını, sonra da güzel görünümlü olmasını istiyor. Hâlbuki evlilik dediğimiz meşakkatli yolculuk; iyi bir arkadaşlık, karşılıklı sevgi, muhabbet, anlayış, fedakârlık, şefkat ve merhamet gibi hayatımızı da kuşatan belli başlı esaslar gerektiriyor. İşte temeli bu ve benzer duygularla atılmayan evliliklerde ilk önce iletişim sorunları baş gösteriyor. Aynı evi, aynı hayatı paylaşan eşler, hiçbir olumsuzluk yokken bile sayılı cümlelerle diyalog kuruyor. Kimse hayat arkadaşının gün içinde ne yaşadığını

merak etmiyor. Sessizce yenen akşam yemeğinin ardından televizyon açılıyor. Ta yatma vaktine kadar... Paylaşımsız ilerleyen ilişkiler, en ufak bir olumsuzlukta kopma noktasına geliyor.

EVLİLİK GERÇEĞİ İDRAK EDİLEMİYOR

Türkiye İstatistik Kurumu'nun açıkladığı veriler de durumumuzu özetlemeye yetiyor. 2010'un birinci döneminde (Ocak-Şubat-Mart) 30 bin 773 çift boşanmış. Bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla yüzde 4,8'lik artış olmuş. 2009'un ilk döneminde ise Türkiye'de 29 bin 372 çift evliliğini sonlandırmış. Peki, aileleri bu sürece götüren temel sebepler ne? Aile terapisti Mustafa Topkara, iletişimsizliği, 'ailelerin en temel sorunu' diye tanımlıyor. "Bu düğüm çözülürse ancak diğer sorunlara alan açılabilir." diyor.

2001'den bu yana yurt içi ve yurt dışında 'Aile İçi İletişim' konulu seminerler veren Fatih Üniversitesi Psikoloji Bölümü Öğretim Görevlisi Efkan Yeşildağ da önemli bir tespitte bulunuyor: "Eşler arasında en önemli problemler nedir diye sorduğumuzda; iletişimsizlik kadınlar için birinci sırada, erkeklerde de üçüncü sırada geliyor. Bundan şu çıkıyor: Eşler problemlere de farklı bakıyor. Bu bile bir iletişim sorununun varlığını gösteriyor."

Prof. Dr. Nevzat Tarhan, 'Son Sığınak Aile' isimli yeni kitabında mutlu evliliklerin ancak sağlıklı iletişimle ayakta kalabileceğini söylüyor. Tarhan'ın çözüm önerilerinin hayatımıza dokunan önemli yanları var. Eşler korkularını, endişelerini bir kenara bırakarak duygularını, iç dünyasında yaşadıklarını hayat arkadaşıyla paylaşmalı. Kadın-erkek birbirinin beden dilini keşfetmeli. Sorunları içe atmak ve yok saymak yerine karşılıklı konuşmalı. Kadın paylaşıırken erkek susmamalı. Her türlü karar istişare ile alınmalı. İyi arkadaşlık esas olmalı. Bunun için de çiftler zaman zaman eşinin ilgi alanları hakkında araştırma yapmalı, kitap okumalı, öğrendiklerini paylaşmalı, ortak seyahat programları düzenlemeli, birbirine 'özel zamanlar' ayırmalı. Fakat tüm bu iyileştirme çabaları sonuç vermezse profesyonel destek ihmal edilmemeli.

DÜNYA SANAL, ALDATMA GERÇEK

İletişimsizliğin bir sonucu olarak karşımıza çıkan önemli sorunlardan biri de aldatılma. Kadın ya da erkek, duygusal anlamda eşi tarafından tatmin edilmediğinde yeni arayışlar içine giriyor. Çünkü -yaşı, konumu fark etmez- her birey sevmek, değerli olduğunu hissetmek istiyor. Bu ihtiyaç evde değil de dışarıda karşılanıyorsa zaman zaman eksenden kayma yaşanıyor. Sosyolog Ali Bulaç, önceden erkeklerin kadınları aldattığını, günümüzde ise kadınların da erkekleri aldatıldığını söylüyor. Bu durum aileleri dağıtmaya yetip de artıyor...

Prof. Dr. Nevzat Tarhan, birçok yetişkini aldatmaya götüren süreçleri şöyle özetliyor: "Ruhsal bunalımlar kişiyi aldatmaya sevk edebilir. Bu dönemde sevgiye ihtiyaç artar. Eğer bu duygu eş tarafından karşılanmıyorsa aldatılma yaşanabilir. Depresif durumlarda da insan birilerinin 'iyi ki varsın' demesini arzu eder. Başka biri eşinize 'çok çekicisin, harikasın' dediğinde (iyi giden bir ilişkide bile) eşiniz hata yapabilir. Evlilikleri en çok yıpratan şey alışkanlıktır. İlişki dönem dönem renkli, farklı bir hâle getirilirse rutinlik tehlikesinden kurtulur, aldatma yaşanmaz. Evliliğin sağlıklı gitmediği durumlarda, duygusal ihmallerin olduğu ortamlarda zaafılar artar."

Uzmanlara göre aldatmayı tetikleyen iki unsur var. Kadının kontrolsüz iş hayatına girmesi ve sanal dünya... Ev hanımı Meltem Hanım'ın yaşadıkları birinci duruma iyi bir örnek. Geçen yıl boşanmanın eşiğinden dönmüş. Sebep, kocasının, arkadaşının eşiyle duygusal bir yakınlık kurması. Karşı tarafın sorunları varmış, eşi de dinleyip yardım ediyormuş. Bu sebeple manevi anlamda çok şey paylaşmışlar.

İçebakış Psikolojik Danışmanlık'tan aile terapisti Yasemin Uçal, modern dünyada bu sebeple çok fazla evliliğin sona erdiğini söyleyip uyarıyor aileleri: "Eşinden hakaret görerek ayrılmış bir erkek, iş yerinde kendisinininkine benzer sıkıntılar yaşayan bir hanımla muhabbet ettiğinde, iki tarafın birbirinden etkilenmemesi için çok güçlü bir irade ve psikolojik donanım gerekir. Bu bilgiyi akılda tutarak paylaşımlarımızı hemcinslerimizle yapmakta fayda var."

Sanal dünyanın nimetleri sayılamayacak kadar çok. Fakat hatalı kullanımından dolayı topluma verdiği zarar, belki de tüm yararlarını ortadan kaldıracak kadar büyük. Günümüz insanı her geçen gün daha çok içine kapanıyor. Çoğu zaman yanı başında oturan eşiyle konuşmayı değil, hiç tanımadığı, bilmediği biriyle sohbet etmeyi tercih ediyor. Facebook, Myspace, Twitter gibi herkesin hayatını fotoğraf ya da yazı aracılığıyla tüm dünyayla paylaştığı sitelerde de insanlar eski kız-erkek arkadaşını buluyor. Bazen yıllar önce bitmiş bir ilişki sanki küllerinden yeniden doğuyor. Ya da karşı tarafın fotoğraflarına bakarak anılar canlandırılıyor. Bu durumda kafası karışan eş, hayat arkadaşından dönemsel de olsa soğuyor. İlişkisinde iletişim problemi, geçimsizlik gibi sıkıntılar yaşayanlar ise iradesine sahip olamayarak sevgi ihtiyacını karşılamak maksadıyla eski kapıları yine açıyor.

EŞİNİZİN KAYGILARINI GİDERİN

Paylaşım sitelerindeki 'kişiler' bölümünde sizin kimleri takip ettiğiniz, hangi fotoğrafa ne yorum yaptığınız, kiminle arkadaşlık kurduğunuz umuma açık. Dolayısıyla herkes eşinin görüştüğü kişileri buradan görebiliyor. Eğer hoş gitmeyecek bir yorum, açıklama yapılmışsa o gün evde tartışma yaşanıyor. Basit bir eylem gibi gözükse de böylesi bir hassasiyet karşılıklı güvensizliği tetikliyor ve yaşanan tedirginlik durumu hayatın diğer alanlarına da kolaylıkla taşıyor. Ardından da paranoyalar, suçlamalar, karşılıklı hakarete varan çirkin tutumlar sergileniyor. Eşler arasındaki duvarlar böylece biraz daha yükseliyor, mutsuz bireyler, mutsuz aileleri inşa ediyor.

Yüzde yüz çözümü kişilerin ancak otokontrolleriyle sağlayabilecekleri bir konu olsa da Psikolog Uçal'ın tavsiyeleri hayata geçirilebilir nitelikte: "Bu tarz sosyal paylaşım siteleri çok ciddi zaman alıyor. Orada geçireceğimiz vakti ailemize, ilişkimize ayırmamız daha iyi sonuçlar doğuracaktır. Eğer bu alışkanlık bırakılamıyorsa, sosyal paylaşım sitelerine eşler birlikte girip bakmalı. Mevcut paylaşımlarla alakalı birbirine yönelttikleri sorular 'kesinlikle' cevapsız kalmamalı. Eğer kadın ya da erkeği rahatsız eden bir durum varsa ihmal edilmeden giderilmeli."

Çocuk bir aileyi ayakta tutan, evlilikteki anlayışları değiştirebilecek, çiftler arasındaki olumsuzlukları rafa kaldıracak, sorunları telafi edecek, aileyi güçlendirecek kudrete sahip. Fakat kadınların çalışma hayatında aktifleşmesi, genel yaşam standartlarının yükselmesi, bireyselleşme ve herkesin gelecek kaygısı taşıması sebebiyle artık daha az çocuk isteniyor. Eğer anne çalışıyorsa; bakıcı problemleri, hem işte hem de evde çok yorulması, vicdani rahatsızlığın altında ezilmesi gibi sebeplerle ikinci bir çocuğun sorumluluğunu almak istemiyor. 5-6 çocuklu ailelerden gelenler bile benzer kaygılarla evlat sahibi olmayı reddediyor. Kürtaj sayısının ülkemizde bu kadar artması ve yaygınlaşarak normalleşmesinin ardında da bu gerekçeler yatıyor. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, nikâh şahitliği yaptığı her çiftten '3 çocuk sözü' alsa da aile nüfusunun giderek azalmasının önüne geçemeyecek gözüküyor!

Aile merkezli, özverili eğitim programları düzenleyen İnsan Vakfı'nda uzun yıllar Aile Eğitim Koordinatörlüğü yapmış Kemal Kaya, çocuk sayısının azalmasını şöyle açıklıyor: "Pederşahi aile yapısından 'veledşahi' aile yapısına geçtik. Maddi-manevi yük arttıkça çok çocuk istenmiyor. Aile için iyi insan yetiştirmek önemli bir ideal. Fakat modernizm çocuk sahibi olmak için evlenmek gerekmediğini pompalıyor. Popüler insanlarda da bu eğilim var. Bu tutum ailenin kutsal yapısını bozuyor. Oysa çocukların bir aileye; 'baba', 'anne' demeye ihtiyacı var. Ailenin de ayakta kalmak için çocuğa." Dr. Hamdi Kalyoncu da: "Dünyanın en önemli işi nedir, diye sorulsa verilecek tek doğru cevap 'çocuk yetiştirmek'tir. Yetiştirdiğiniz çocukların kalitesi ile toplumun geleceğini şekillendiriyorsunuz. Ne büyük bir olay!" diyor.

BÖYLE GİDERSE İKİ NESİL SONRA AKRABAMIZ KALMAYACAK

Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürü Doç. Dr. Ayşen Gürcan 'aileyi korumak' adına sürekli yeni projeler ürettiklerini, giderek düşen genç nüfus oranını da yükseltmeyi amaçladıklarını söylüyor. Yaptıkları araştırmalardan yola çıkarak, ülkemizi bekleyen önemli bir tehditten söz ediyor: "Ailenin ilişki sistemini sağlayan temel kaynak en az iki çocuklu aile yapısı. Tek çocuklu veya çocuksuz bir ailenin iki nesil sonrasında ilişki sisteminde yer alan isimlendirilmiş rollerin yok olacağı bir gerçek. Teyze, dayı, amca, hala bulunmayan bir aile yapısının bugünle karşılaştırıldığında ne kadar kısırlaşacağı ortada. İşte aile çözümleri de buradan başlamakta."

Günümüz şartlarında çocukların maddi-manevi sorumluluğunu 'anneanne-babaanne-dedeler' formülüyle aşmak mümkün. Yani, çekirdek aileden geniş aileye doğru bir geçiş elzem görünüyor. Ya da ebeveynlere yakın yerleşim yerlerinin tercih edilmesi de kısmi bir çözüm gibi duruyor. Fakat kimsenin kimseye tahammül edemediği, sadece bireysel tercihlerin ön plana çıktığı bir dönemde çekirdek aile modelinden geniş aile formülüne geçmek başka sorunları da tetikleyeceğe benziyor. Kemal Kaya bu noktada sağduyulu bireylere ihtiyaç olduğu kanaatinde: "Ebeveynlerle birlikte yaşamak bir zenginliktir. Anne-babanın üzerindeki önemli yük de bu vesileyle kalkar. Eşler birbirlerine daha çok zaman ayırabilir. Çocuklar çok kültürlü ve daha sevgi dolu bir ortamda büyür. Aile içinde yaşanacak tatsızlıklar ebeveynlerin hakemliği sayesinde kolayca çözülür. Yalnız büyüklerin de gençlerin hayat tarzına saygı göstermesi, her durum ve olayı kendi dönemlerine göre değerlendirip yorum yapmaması aile huzuru açısından önemli."

Son on yıla kadar evlilikler 'görücü usulü' denilen tarzda; büyüklerin yakıştırması ya da eş-dost tavsiyesi üzerine yapılırdı. Evlenecek kişiler kendi fikirlerinden ziyade büyüklerine sözü bırakırdı. Yıllar içinde çok şey gibi evlilik tarzlarımız da değişti. Artık gençler okul, iş, sosyal hayat içinde tanışıyor ve hayatlarını birleştirmeye karar veriyor. Yalnız flört döneminde her şeyin sorunsuz ve heyecanla ilerlemesi gençleri evlilikle alakalı belli yanılgılara sürüklüyor. Son yıllardaki boşanma oranlarının artmasının sebebi, evlilik gerçeğinin tam olarak idrak edilememesi. Bu yüzden sorunlarla karşılaşan çiftler kısa sürede hayal kırıklığına uğrayıp kendi ayakları üzerinde durmanın planlarını yapıyor. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2010 yılı 2'nci dönem istatistik verilerine göre de; boşanmaların yüzde 39,7'si evliliğin ilk 5 yılı içinde, yüzde 24,3'ü ise 16 yıl ve daha fazla süre evli kalan çiftlerde görülüyor. Avustralya'da yaşayan Prof. Dr. Rosemary Johnston tam da böylesi bir tutumun Batı ülkelerindeki aileyi yaraladığını söylüyor.

DAP'ın düzenlediği "Din, Gelenek ve Modernite Bağlamında Bir Değer Olarak Aile" konulu konferansta yerli ve yabancı akademisyenler onlarca sunum gerçekleştirdi. Evrensel bir değer

olan ailenin sorunları da (görülme sıklığı bakımından farklılık bulunsa da) evrenseldi. Tıpkı çözüm yolu gibi. Hemen hemen her konuşmanın bağlandığı nokta muhafazakârlaşma üzerineydi. Ülkemizde ‘muhafazakârlık’ siyasi bir ideoloji gibi algılansa da yabancı katılımcılar bunu ‘maddi-manevi tüm özelliklerle öz kültüre dönme’ şeklinde yorumluyor. Bu algılayışın içinde gelenek, örf-âdet ve din var.

Tacikistan Ulusal Üniversitesi Psikoloji Kürsüsü yöneticisi, aynı zamanda da Psikolojik Yardım Merkezi Müdürü Doç. Dr. Asiya Yunusova: “Aileler artık annee ya da babaanne yanında büyümüyor. Geleneksel kültürümüzü yeni nesil çocuklarına veremiyor. Evliliklerin yüzde 20’si yabancılarla yapılıyor. Doğan çocukların büyük çoğunluğu geleneklerini bilmiyor, Batılı gibi yaşıyor. Kendi özümüzden, geleneklerimizden uzaklaştıkça aileler daha çok parçalanıyor. İnsanlar mutsuz oluyor.”

MUHAFAZAKÂRLAR DAHA MUTLU

Kazakistan Ulusal Üniversitesi Felsefe-Siyasi Bilimler Fakültesi Genel ve Etnik Psikoloji Kürsü’nde Öğretim Görevlisi Doç. Dr. Marya Kabakova da yaşadığı ülkede öze dönüş çalışmalarının devlet tarafından desteklendiğini söylüyor: “Gençler için örf ve âdetlerimizin neler olduğunu, nasıl yaşatılacağını anlatan belgeseller çekilip yayımlanıyor. Âdetlerimizin tekrar yaygınlaşması için vatandaşlar teşvik ediliyor. Kazaklar öz kültüründen uzaklaşmanın zararını çok gördü. Şimdi telafi etme zamanı.”

Türkiye’deki aileler için de verilen reçete aynı. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürü Doç. Dr. Ayşen Gürcan, 12 bin eve giderek yaptıkları anketin sonuçlarından hareketle; kendini ‘muhafazakâr’ diye tanımlayan ailelerin diğerlerine oranla daha az sorun yaşadığını, mutluluk katsayılarının daha yüksek olduğunu söylüyor.

Doç. Dr. Gürcan’ı bir anlamda destekleyen başka bir araştırma da Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyoloji Bölümü Öğretim Görevlisi Doç. Dr. Ahmet Faruk Kılıç tarafından İstanbul, Ankara, Bursa, İzmit, Sakarya ve Muğla şehirlerindeki muhafazakâr ailelerle yapılmış. Amaçlanan, bu ailelerin ne kadar ve hangi alanlarda modernleştiği, mutluluk durumu, çocuk sayısı, kişisel ya da ailevi mutlulukta dinî değerlerin yerini görmek. Buna göre ankete katılanların yüzde 38,5’i çok mutlu, 56,37’si mutlu, 5,2’si de az mutlu. Mutluluklarında dinî değerlerin rolü ise hayli yüksek. 78,1’lik kesim ‘Çok önemli’, 21,9’u da ‘önemli’ diyor. Doç. Dr. Faruk Kılıç Türkiye’de yaşanan aile erozyonunun önüne muhafazakârlaşarak geçmek mümkün diyor: “Muhafazakârlık aslında kültürel ve ahlaki değerlerdeki hızlı değişime, yozlaşmaya karşı

çıkan bir eğilimdir. Günümüzde ise; kültür alanında eskiyi, yeniyle beraber yaşama ve köklü değer sistemini koruma tavrı olarak kendini gösteriyor. Bu özelliği ona yapıcı bir vasıf kazandırıyor, tutuculuğun zararlı ve yanlış katılıklarından koruyor. Bu yönü ve işleviyle değerlendirildiğinde muhafazakârlaşma daha mutlu bireyler, aile ve toplum demek.”

Başka ülkelerde aileler ne durumda?

Batı ülkeleri ve Avrasya coğrafyasında da modernleşmeye bağlı sıkıntılar had safhada. Hatta bilim adamlarına göre Türkiye, dünya geneline göre çok daha iyi bir noktada, tehlike çanlarının çalması içinse henüz erken. Polonya'daki Poznan Üniversitesi Psikoloji Bölümü Öğretim Görevlisi Dr. Hanna Maia Mamzer, Polonyalıların aile sorumluluğundan kaçtığını söylüyor. Ona göre; üreme, cinsel hayat, sosyalizasyon, kontrol ve bir sınıfa tâbi olma kavramlarının ağırlığı da fonksiyonu da değişti. Polonya otoriter yapıdan kurtulduktan sonra tamamen bireysel tatmine, duygusal ihtiyaçlara, hedonistliğe odaklandı. Farklılaştı ailenin pozisyonu. İnsanların çocuk yapmak için çok çalışması ve para kazanması gerekiyor artık. Kadınlar daha pozitif duygular yaşamak, bir ilişkinin yükünü tamamen omuzlamak istemiyor.

Avrupa Entegrasyon ve Bilimler Akademisi Politik Bilimler Bölüm Başkanlığı yapmış Victor Moraru da Moldova'da yapılan bir araştırmaya değiniyor: “Moldova nüfusunun yüzde 20'si nikâhsız yaşıyor. Modern toplumun yeni aile değerlendirmelerine ihtiyacı var.” Kavkaz Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Görevlisi Ebulfez Süleymanov ise, modern dünyada insanların daha çok çalışmak, kazanmak ve kendini geliştirmek istediğini düşünüyor. Bundan dolayı da çoğu kişi anne-babalık sorumluluğunu üzerine almak istemiyor. Hâl böyle olunca Azerbaycan'da da farklı bir tablo göze çarpmıyor. Prof. Dr. Rosemary Johnston, Sydney Teknoloji Üniversitesi Eğitim Fakültesi Başkanı. Avustralya'da da benzer sıkıntıların varlığından şikâyetçi: “Gençler çok para kazanmak için iyi eğitim almak, sadece kendi için yaşamak istiyor. Gelenekler ve aile değerleri hızla yok oluyor. Sınırsız özgürlük en çok da gençlere ve yeni nesle zarar veriyor. Çocuklar aile ortamında değil, ya anneleriyle ya da babalarıyla yaşıyor. Yeterince şanslı olmayanlar da yetiştirme yurtlarında kalıyor.” Michigan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde görevli Prof. Dr. Arland Dee Thornton da Amerika Birleşik Devletleri'ndeki durumu şöyle özetliyor: “ABD dinsel bir toplumdur, ancak dünyanın en yüksek boşanma oranına sahip. Çocukların ondan üçü farklı anne ve baba ile yaşamını sürdürüyor. Her yıl yarım milyona yakın ergen hamile kalıyor. Evlilik dışı, cinsel amaçlı bir arada yaşama oranı kadınlarda yüzde 41.”

Dünya neden aileyi kurtarmalı?

Çizilen ortak tablodan anlaşıldığı üzere; aile kurumu sadece ülkemiz için değil, tüm insanlık adına kurtarılması, yeniden hayata döndürülmesi gereken çok önemli bir müessese. Bulgar Toplum ve Değerler Vakfı Başkanı Psikolog Stoian Georgiev, yaptığı onlarca araştırmanın sonucunda benzer bir kanaate ulaşmış. Buna göre; evlilik, mutluluk, memnuniyet kavramı akıl sağlığıyla doğrudan bağlantılı. Bunlar arttıkça akıl sağlığı da artıyor. Evli insanlar bekâr ya da birlikte yaşayan çiftlere göre çok daha mutlu. Nikâhsız yaşayan kadınlar evlilere göre beş kat daha fazla depresyona girip şiddete maruz kalıyor. Evliler bekârlara oranla uzun yaşıyor. Evlenmemiş erkekler sigara ve alkol kullanımına daha çok yöneliyor. Evlilik erkekleri daha başarılı kılıyor. Nikahlı çiftler bekârlara göre daha fazla birikim yapıyor. İngiltere’de birlikte yaşayanların ortalama beraberlik suresi iki yıldan az. Bunların yalnızca yüzde 4’ü on yılı aşabiliyor. Toplumunu ilgilendiren en önemli bilgilerden biri de çocuk istismarıyla alakalı. Bu talihsiz durum ikinci evlilik yapan ailelerde 6 kat, babasız ailelerde 14 kat, evlilik dışı-biyolojik aileye sahip olanlarda 20 kat, annenin evlenmeden biriyle beraber yaşadığı hanelerde 3 kat ve evli-biyolojik aileye sahiplerde de 11 kat yükseliyor.

Bir kurtuluş metodu: “Aile içi eğitim”

Evlilik öncesi eğitimin önemine dikkat çeken uzmanlar bir yana; bir de maddi manevi tüm birikimini bu uğurdaki faaliyetlere adayan rahmetli Prof. Dr. İbrahim Canan Bey vardı. Kendisiyle şu an okumakta bulunduğunuz haberin ayrıntılarını konuşmak için buluşmuştuk. Fakat ani vefatıyla haberimiz yarım kalmıştı...

Prof. Dr. Canan’a göre; 28 Şubat süreci Türk aile yapısına zarar vermişti. Bunun tamirâtı ise ne devlet ne de sivil toplum örgütleri tarafından yapılmıştı. Muhakkak “Aile İçi Eğitim Merkezi”ni açmamız gerekiyor.” diyordu. Yıllarını bu konu üzerine yoğunlaşarak geçirmiş İbrahim Hoca, Gül Yurdu Yayınları’ndan çıkmış Aile İçi Eğitim kitabını “Bu bir proje kitabıdır.” diye niteliyordu. Bunun sebebi; aile içinde yaşanan birçok problemin İslami bakış açısıyla nasıl çözüleceğini fasıl fasıl anlatıp hayatımıza bakan örnek ve yönlendirmelerde bulunmasıydı. Eser, ders programı hâline getirilebilecek şekilde hazırlanmıştı. Hatta kendisine ait bir araziye Aile Eğitim Merkezi yapılması için de bağışlamıştı İbrahim Canan. Fakat tüm girişimleri kısmen sonuçsuz kalmıştı. Bundan dolayı kendisine gelen talepler doğrultusunda 25 kişilik bir ekip kurarak işe başladı. Grup haftanın her salı günü bir araya gelip Canan Hoca’nın Aile İçi Eğitim

kitabından bazı parçalar okuyordu. “Bir kurtuluş olarak aile içi eğitim”le başlayan ilk dersler “Terbiyeden sorumlu olanlar”, “Çocuğu tanıyalım”, “Aileyi tanıyalım” ve “Aile içi eğitim uygulamaları”yla devam etti. Her bir ders talebelerinin zihninde yeni ufuklar açmakla kalmadı, aile içinde yaşanan birçok soruna da deva oldu. Dört yıldır aralıksız derslerine katılan talebeler, hızla aile hayatına çekidüzen verip daha mutlu ve huzurlu bireyler hâline geliyordu. Bu vesileyle çok yuva kurtulmuş, ‘istenirse yapılır’ cümlesi ispatlanıyordu.

Emekli Türkçe öğretmeni Adem Demirorak öğrendiği bilgiler ışığında aile hayatı değişenlerdendi. “Evlenmeden önce muhakkak adaylar aile içi eğitim seminerlerine katılmalı, sertifika almayanlar evlenmemeli. Sağlıklı bir evliliğin temelleri ancak böyle atılır.” demişti.

Televizyonun aile hayatını olumsuz etkilediğini, aile içi iletişimin önüne geçerek evleri ruhsuzlaştırdığını anlatıyordu her fırsatta İbrahim Hoca. Dolayısıyla talebelerine “Oturma odanızdan televizyonları kaldırın!” diyordu sıklıkla. Üç çocuk babası Mustafa Durmuş, hocanın tavsiyelerinin dışına çıkmamaya özen gösterdiğini söylüyordu. Mesela derslere başlar başlamaz evde bir aile meclisi kurmuşlar. Hatta 8 yaşındaki kızı da ilk zamanlar başkanlık yapmış. Akşamları Peygamber Efendimiz’in hayatını anlatan kitaplar okuyorlarmış. Televizyonu en az kullandıkları odaya kaldırmışlar. Eğer çocuklara yönelik herhangi bir program varsa televizyonu açıyor, onun dışında kalan zamanları sohbet ederek geçiriyorlarmış. Eşile arasındaki ilişki de her geçen gün biraz daha güçlenmiş: “Artık önce hayat arkadaşımı dinliyorum, anlamaya çalışıyorum. Bu küçük ayrıntı bile ilişkimize çok şey kattı.”

Hadis âlimi İbrahim Canan Hoca, Aile Meclisi uygulamasına çok önem veriyordu. Evinde Aile Meclisi’ni kurmayı reddedenlerse asla onun talebesi olamıyordu. Aile Meclisi’nin özelliklerini Prof. Dr. Canan şöyle anlatıyordu: “Meclis tüm aile fertlerinin bir arada bulunduğu herhangi bir zaman diliminde, haftada bir kez muhakkak kurulmalı. Önce iyi, güzel ve doğrunun anlatıldığı hikâyeler 10-15 dakika kadar okunmalı. Hane halkının sorunları, haftalık harçlıkları, eve alınacaklara kadar her şey burada ayrıntısıyla konuşulmalı. Ailenin tümünü ilgilendirecek tatil programı, gidilecek misafirlikler hakkında da tek tek fikir alınmalı. Büyükten küçüğe herkese söz hakkı verilmeli. Mevcut aile ortamında rahatsızlık meydana getiren herhangi bir davranış, uygulama var mı diye başkan herkese sormalı. Kararlar her zaman istişareyle alınmalı. Her ay meclise yeni bir başkan oy çokluğuyla tayin edilmeli. Evin yaşça en büyüğü de küçüğü de başkanlık yapabilmeli, eşit haklara sahip olmalı.”

Böyle bir işleyişin İbrahim Hoca’ya göre birçok faydası var. Öncelikle aile içindeki herkes birbirinin sıkıntısının, neşesinin farkına varmayı öğreniyor. Mevcut ortam duygusal bağlarının güçlenmesine katkı sağlıyor. Evde herkes söz hakkına sahip. Bu da çocukların öz güvenini

geliştiriyor; duygularını rahatlıkla ifade eden bireyler hâline gelen çocuklar ebeveynleriyle daha az iletişim sorunu yaşıyor. Üstelik demokrasi gibi önemli bir işleyişi küçük bir dairede de olsa bu yolla yaşayarak öğreniyorlar. Başkanlık görevi de çocukların aile içindeki etkinliğini artırıp kendini özel hissetmesini sağlıyor. Anne-baba yaptığı yanlış bir davranış ya da uygulamanın burada farkına varıyor. Sorunlar derinleşmeden çözüme kavuşuyor. Küsler barıştırılıyor. Çocuklar bir aile içinde yaşamamanın farkını iliklerine kadar hissedip bu kurumun önemini yaşayarak fark ediyor.

“Parçalanmış ailenin çocukları eş seçiminde çok dikkatsiz”

İzmir’de yaşayan Canan K. parçalanmış bir ailenin çocuklarından. Anne ve babası anlaşamadıkları gerekçesiyle boşanır. İkisi de kısa süre sonra kendi hayatlarını kurar. Erkek kardeşi 3, Canan Hanım 4 yaşındadır. Kimse onlara sahip çıkmaz. Babaanne bakmaya çalışır, beceremez. Yetiştirme yurduna verir talihsiz kardeşleri. Sonra dayanamayıp geri alır. Bu gidiş-geliş edebiyat öğretmeni Canan Hanım’ı derinden etkiler. Birileri gelip onları tekrar yurda götürecekmış korkusuyla yaşamak zorunda kalır yıllarca. Üniversiteyi kazanır. Okulunu bitirmeden onu sevdiğine inandığı ilk erkekle evlenir. Tek bir amacı vardır; mutlu bir aile kurmak: “Yaşadığım tüm sevgisizliği, yalnızlığı onda telafi ederim sandım. Yanlış bir karar verdiğimi kısa sürede anladım. Parçalanmış ailelerin çocuklarının çoğu yanlış evlilikler yapar. Talihsizlik zincirini kıran çok azdır. Biz normal insanlar kadar sağlıklı düşünemeyiz. En ufak bir sevgiye, ilgiye aldanırız.”

Bir sabah üç kardeşiyle üvey anne eline kalan muhasebeci Yasemin Hanım’ın da yaşadıkları Canan K’ninkinden farklı değil. Hayatı boyunca, karşılık beklemeden kendisini sevecek birini arar durur. Yani annesini. Lise yıllarında arkadaşları harıl harıl üniversiteye hazırlanırken o âdeta annesini bulmaya adar kendini. İşletme fakültesine başladığı sene kavuşur onu terk eden validesine: “Meğer o da çok aramış bizi. Babam bize ulaşmasını hep engellemiş. Annesizlik hayatımızda çok şeye mal oldu. Sahipsizlikten, üvey anne yanında sığıntı gibi yaşamaktan bıktığım için yanlış bir evlilik yaptım, boşandım, sonra tekrar evlendim. Şimdi mutluyum.”